

Hold da op, vi har været heldige! Det er nemlig lykkedes for os at få fingre i nogle usandsynligt smukke billedtavler fra et hemmeligt sted i Vendsyssel – måske Jetsmark Kirkeskole, hvem ved!

De har været brugt til forne tiders undervisning i naturhistorie, som det hed den gang, før det blev til orientering, biologi og naturfag.

Billedmæssigt er de en glæde for øjet, og flere af dem er endda dobbeltsidede, så man kan skifte billede, når man trænger til noget nyt at se på.

Er du interesseret, kan du se dem på www.josefineo.dk/tavler , hvor de frem til 3.oktober udelukkende er tilgængelige for nyhedsbrevets medlemmer. Måske en julegaveidé? Husk at de affotograferede tavler kan forstørres, hvis du klikker på dem. På den måde kan du se de fine detaljer.

Det er selvfølgelig oplagt for os at lave en lille historisk artikel om billedtavler i undervisningen, og vi er meget glade for at cand.pæd. Bodil Frederiksen velvilligt har stillet sin store viden til rådighed for os. Bodil har mange års erfaring som underviser og forfatter af bøger for børn og undervisningsmaterialer. Hun var faktisk en af de første her i landet, der praktiserede og beskrev undervisningspotentialet i differentieret undervisning. Så læn dig tilbage og lad dig føre med tilbage til dengang farmor var dreng: Jetsmark Kirkeskole 1962!

God fornøjelse 😊

Mange solskinshilsner

Josefine

Naturtro og belærende billedplanche fra Josefineo.dk

[Se flere her.](#)

Lidt om anskuelsesbilleder og andre billeder

Af cand.pæd. Bodil Frederiksen

Anskuelsesbilleder

I 1962 var jeg vikar som enelærer i Jetsmark Kirkeskole.

Der var fire årgange 1. – 4. klasse, 24 elever i alt, officielt delt i to grupper: De to ældste klasser om formiddagen og de to yngste klasser om eftermiddagen.

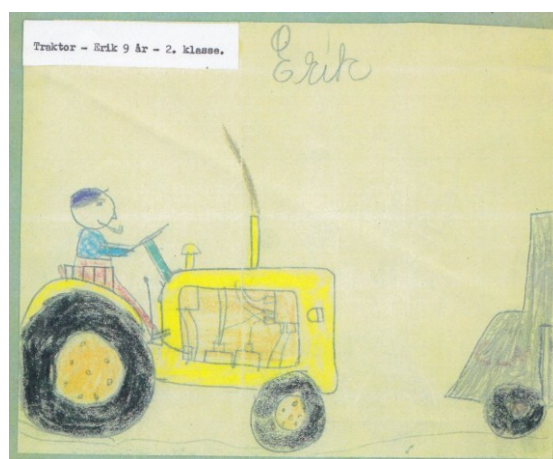
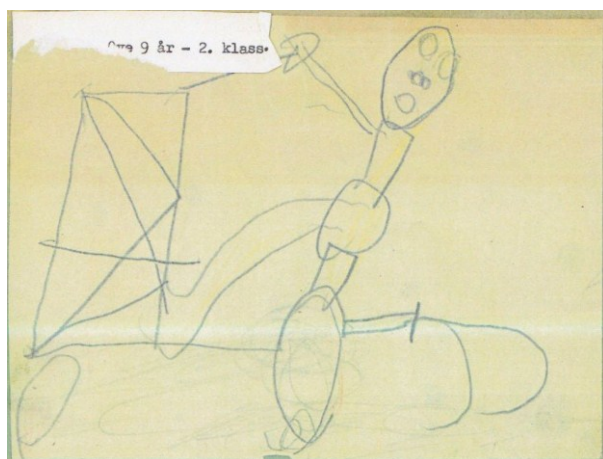
I praksis viste det sig nu, at dette med de adskilte klasser var en sandhed med modifikationer, for ofte skete det, at en lille elev kom om morgenen med sin

madpakke og frejdigt sagde:” Jeg skal være her hele dagen, for min mor har ikke tid til at passe mig” – eller en af de store kom om eftermiddagen med en seddel hjemmefra, at hun havde hjulpet med at slagte gris, så nu måtte hun hellere gå i skole i eftermiddag i stedet for den tid, hun havde forsømt. For slet ikke at tale om alle de mange gange, hvor nogle af de store nægtede at gå hjem, for nu havde de det lige så sjovt, og skolen var jo heller ikke forbi endnu!

Jetsmark Kirkeskole lå overfor kirken, og der var slet ingen anden bebyggelse. Børnene gik op til flere kilometer i al slags vejr gennem det øde terræn. Af samme grund havde man sommerskema og vinterskema, hvor man om vinteren først skulle møde klokken ni.

I klasseværelset var der en stor tørvekakkelovn, og på væggene hang der forskellige anskuelsesbilleder, samt et Danmarkskort. Man kaldte også anskuelsesbilleder for iagttagelsesbilleder. Sognerådet mente ikke, at der skulle bruges mange penge på materialer, så læsebogen: ”Ole Bole” med tegninger af Storm P., og regnebogen måtte være nok. Børnene skrev i kladderhefter, og der var en tavle.

I Hellum skole måtte børnene kun have eet kladderhefte: regning i den ene ende og dansk i den anden. Det var billigere! Sognerådsmedlemmerne havde jo selv måttet nøjes med tavle og griffel, da de gik i skole, så det her var den rene ødselhed.

Børnebilleder af traktorer ”Hvis man ved noget om, hvordan ting ser ud, kan man måske tegne det.”

Hvis læreren skulle give småbørn en forståelse af omverdenen, så var det billeder man havde brug for.

Udover plancher med de forskellige miljøer, havde vi billeder af planter, forstørrede, med alle detaljer, så børnene kunne lære planterne at kende og lære de botaniske begreber. Man kunne jo også tage eleverne med ud i naturen og vise børnene de rigtige planter, men det var ikke et krav. Når man havde naturen på billeder, så måtte det være lærdom nok.

Der var heller ikke så megen natur at gå ud i deroppe i Nordjylland, slet ikke om vinteren. Om vinteren holdt vi ikke mange frikvarterer, der var ingen skolegård, men en have. Om sommeren havde vi til gengæld lange frikvarterer til at lege i. For øvrigt var det en yndet sport for især de små drenge, at når de trængte til at røre sig om vinteren, kunne de løbe rundt om huset – hvor mange gange og hvor hurtigt? Så fik de frisk luft og bevægelse. Det kunne de gøre når som helst.

Nogle af billederne forestillede dyr og landskaber. Udover anskuelsesbilleder var det også almindeligt mange steder med udstoppede dyr, og man kunne samle planter i fritiden, presse dem og havde på den måde et herbarium. Men så snart en plante var presset, så lignede den jo ikke mere, det den havde været, så var det bedre at se planterne på anskuelsestavlerne.

Læreren brugte billederne til at forklare eleverne, hvordan verden så ud og fungerede. De var udgangspunkt for at eleverne skulle lære at iagttage og samtale. Derfor forestillede rigtig mange anskuelsesbilleder forskellige miljøer i Danmark: livet på landet, livet i en købstad, forskellige håndværk, for eksempel landsbysmedien, et fiskerleje, skoven osv. Men det er næsten aldrig rigtige lokaliteter, det er prototyper på byer og landskaber. Kun anskuelsestavler fra København viser rigtige lokaliteter. De første plancher blev tegnet i slutningen af 1800 tallet, hvor der blev indført et nyt fag i underskolen, der hed anskuelsesundervisning. Dette fag fortsatte og hed senere hen orientering, og man har altid haft brug for billeder.

De moderne tekniske opfindelser, der fandtes, da tavlerne blev tegnet fra omkring år 1900 til 1920 var dog sjældent med. Det var et idyllisk og gammeldags billede af verden. Man brugte kendte og dygtige kunstnere til at tegne plancherne, som for eksempel Erik Henningsen, Rasmus Christiansen og Tom-Petersen

Anskuelsesbillederne af omverdenen blev brugt langt ud over den tid, hvor de var tegnet.

Så i 1962 var disse plancher så gamle, at de kun gav et indtryk af, *hvordan det havde været.*

Hvorimod de botaniske, zoologiske og geologiske plancher ikke har nogen tid. Vi kan tænke på Flora Danica.

Detaljeret og tilgængelig visuel information

I nyere tid fik man udover tavlerne også en projektor, hvor læreren kunne lægge et billede ind, der blev forstørret og skulle vises på et lærred, eller man havde et lysbilledapparat. I lysbilledapparatet skulle man bruge særlige dias. De var dyre at fremstille og krævede et fotografi, taget som et dias. Da Amtscentralerne for undervisningsmidler blev opbygget i begyndelsen af 1960'erne kunne lærerne dog låne adskillige diasserier inden for alle fagområder, som de kunne vise eleverne.

De små skoler på landet blev efterhånden nedlagt, og børnene blev i bus transporteret til de større centralskoler. Og der opdagede man noget mærkeligt. Hvert år kom der nogle børn, der ikke sagde noget. Med store forundrede øjne og ganske stumme så de sig om på den store skole. Nu var der ikke 24 børn i skolen, men 24 børn i klassen. Men børnene talte ikke. Hvorfor talte de ikke? Var de udviklingshæmmede eller havde de været ude for omsorgssvigt? Nej, det var ikke det. Men de kom fra hjem langt ude på landet, hvor forældrene havde knoklet med deres virksomhed eller landbrug og ikke selv sagde noget. Ikke meget i hvert fald. Skolepsykologen og talepædagogen måtte vel kunne finde ud af, hvad der var i vejen? Som regel var der ikke noget i vejen, og efterhånden begyndte børnene at tale, og når læreren og de andre børn sang, så efterlignede børnene bevægelserne med munden og lærte så at synge, men at sige noget selv – det var det sværeste. Men billederne kunne de forstå.

Fjernsyn

Men så kom fjernsynet ind i de små børns hjem, og nu skete der noget. Rigtig meget. Børneudsendelserne med bl.a. Ingrid og Lillebror blev nøglen til sproget for mange børn, som nu fik en meget bedre omverdensforståelse end plancherne i klassen kunne give.

Fjernsynet kom også ind i skolerne, men langsomt. Det var dyrt.

På en større skole ude på landet ønskede lærerne hvert år, at skolen fik et fjernsyn. Men nej, hvad skulle det være godt for. Børnene skulle da ikke sidde der i skoletiden og more sig ved "at se film". Imidlertid blev budgettet hvert år beskåret af sognerådet – det var helt sikkert – så lærerne fandt ud af, at hvis de havde fjernsynet på budgettet, og sognerådet ville skære i budgettet, så sagde lærerne: "Nå, men så sparer vi fjernsynet væk." Da fjernsynet dengang kostede mange penge, så slap de for beskæringer andre steder i budgettet, for skæres, det skulle

der altså! Til sidst mange, mange år efter fik skolen endelig sit fjernsyn – dog kun ét fjernsyn til 600 børn.

Her er et TV program fra 7. februar 1966

9,15 – 9,40 Durch den Hartz. Skole-TV.

10,15 – 10,40 Walter and Connie. Skole-TV.

17,15 – 18,00 Kikkassen. BørneTV

19,30: Industribyen. Skole - TV: "Sydeuropas geografi".(Genudsendelse)

20,00: TV-avisen.

20,25: På vej ind i automationens verden. Studiekreds om elektronisk databehandling.

21,00: TV-teatret. Et minde om to mandage. Et skuespil af Arthur Miller.

(Genudsendelse)

22,10- 22,20: TV-avisen.

Der var imidlertid en grund til den store sparsommelighed i de små kommuner. Folk tjente for få penge, og skatteprocenten var for lav til, at der var penge nok til at opfylde de ønsker og visioner, man havde om et velfærdssamfund.

Filmapparater

Som et supplement til plancherne brugte man også film i undervisningen, med apparater til filmspoler, mørklægning og lærred.

Danske billeder

Nogle billeder er som ikoner

Faste billeder, som på plancherne og som billeder i bøger, sætter sig fast i folks hukommelse. Billeder har også alle dage været brugt til mennesker, der ikke kunne læse. Kalkmalerierne i kirkerne er et eksempel på dette. I alle lande har billeder været med til at danne folks opfattelse af deres historie og kultur. Det er billeder, der har hængt hjemme, i skoler og i offentlige bygninger. De har været i bøger og aviser, og der har været billeder, som er indgået i opdragelsen og uddannelsen. Man kunne kende billeder af steder og bygninger, som man aldrig selv havde set, men man havde set dem på billeder. Billeder for eksempel af Rundetårn i København, af Møns klint, af Kronborg og af Lillebæltsbroen. Billeder af hvordan Dannebrog faldt ned fra himmelen, billeder af konger, i sær Christian IV, men også det til enhver tid nuværende kongepar. I mange klasseværelser hang der billeder af kongen og dronningen, ligesom man også kunne se dem på færger og i ventesale ved togstationer. Som voksne husker vi nogle af de billeder, som vi kender fra

barndommen og opdragelsen, og det er en af grundene til, at det er meget svært for nyankomne helt at forstå den danske kultur. De har nogle andre billeder, som er deres og som hører til deres kultur.

Børnebøger

Peters Jul fra 1848 og Strudsen Rasmus fra 1948, Rasmus Klump fra 1952 og Cirkeline fra 1969 med utallige genoptryk har givet børnene nogle oplevelser og indtryk. Andre billeder er ikke specielt danske, men er billeder som vi alligevel har mødt i vores barndom: Anders And, Peter Plys, Peter Pedal, Pippi Langstrømpe, Radiserne, Tintin, Smølferne, Mumitroldene og Harry Potter.

Læsebøger

De fleste mennesker kan huske deres første læsebog - ikke så meget for teksten, (Bo så en so i en sø!) men for billederne. Enten det nu drejer sig om Svanebogen fra 1932 med Jensenius' tegninger, Ole Bole fra 1927 med illustrationer af Storm P eller Søren og Mette, først udkommet i 1954 men som stadig er kommet i nye udgaver med tegninger af forskellige illustratører, alt efter tiden.

Læsebøger har haft en lang levetid. I kirkeskolen brugte vi Ole Bole, der også havde nogle sider med gotisk skrift. Måske har det været den første udgave?

Whiteboards

Anskuelsesbilleder eller iagttagelsesbilleder er her stadigvæk. Men nu ikke mere som plancher der hænger i klassen, men som uendelige påvirkninger gennem både levende og faste billeder. Der er billeder i computeren, i ens i-phone, og i i-pads og i skoleklassen på de interaktive whiteboards, der nu findes i næsten alle skoler. Mens man før havde adskilt det at skrive selv og det at se billeder, så kan funktionerne nu gå op i en højere enhed, hvor man kan få indtryk fra hele verden, og hvor man selv kan behandle sine egne indtryk og give dem udtryk gennem tekst, lyd og billeder.

Men en ting behøver ikke at forsvinde, fordi der bliver opfundet noget nyt. Vi bruger stadig væk mange af de muligheder, der er for formidling af billeder, som man også brugte før.